

Prikazi književnosti u ranim hrvatskim dječjim enciklopedijama

---

Ratešić, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:130686>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-17**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**ANA RATEŠIĆ
ZAVRŠNI RAD**

**PRIKAZI KNJIŽEVNOSTI U RANIM
HRVATSKIM DJEČJIM
ENCIKLOPEDIJAMA**

Petrinja, rujan 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Petrinja)

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Ana Ratešić

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Prikazi književnosti u ranim hrvatskim dječjim
enciklopedijama

MENTOR: prof. dr. sc. Berislav Majhut

SUMENTOR: doc. dr. sc. Sanja Lovrić Kralj

Petrinja, rujan 2018.

SADRŽAJ

SAŽETAK	3
SUMMARY	4
1. UVOD	5
2. RANE HRVATSKE DJEČJE ENCIKLOPEDIJE	6
2.1. Knjiga za tebe	6
2.2. Svjetska čudesa	6
2.3. Znanje i radost.....	6
2.4. Svijet oko nas	7
3. DJEČJE ENCIKLOPEDIJE.....	8
4. KNJIŽEVNOST	9
5. OPSEG KNJIŽEVNOSTI U RANIM HRVATSKIM DJEČJIM ENCIKLOPEDIJAMA	10
6. VRSTE TEKSTOVA I PRENOŠENJE PORUKA MLADIM GENERACIJAMA	11
6.1. Knjiga za tebe	11
6.2. Svjetska čudesa	13
6.3. Znanje i radost.....	15
6.4. Svijet oko nas	18
7. ILUSTRACIJE ČLANAKA	20
8. ZAKLJUČAK	24
LITERATURA.....	25
POPIS SLIKA	27
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI ZAVRŠNOG RADA	28
IZJAVA O JAVNOJ OBJAVI RADA.....	29

SAŽETAK

U radu su analizirani članci iz područja književnosti u ranim hrvatskim dječjim enciklopedijama koje su izlazile između 1929. i 1962. godine, a to su: *Knjiga za tebe*, *Svjetska čudesa*, *Znanje i radost* te *Svijet oko nas*. Analizom je utvrđeno koliki je omjer članaka iz područja književnosti naspram onih iz drugih područja ljudskog znanja te koliko je književnost, a posebno ona za djecu, bila važna u vremenu u kojem su one objavljene. Također, govori se o autorima čiji su tekstovi objavljivani, vrstama tih tekstova te ilustracijama koje ih prate. Definirano je što je to dječja književnost te po čemu se dječje enciklopedije razlikuju od enciklopedija za odrasle, kojim se temama bave i na koji je način u njima djeci i mladima prezentirano opće znanje. Analiza članaka otkriva da je područje književnosti u najvećem opsegu obrađeno u svescima enciklopedijskog zbornika *Znanje i radost* (1942.-1944.), a odabrani primjeri radovi su najpoznatijih domaćih i stranih književnika. Nakon zbornika slijedi slikovnica i čitanka za mladež i puk, *Svjetska čudesa* (1929.-1937.), u kojoj su pripovijetke rad poznatih književnika njemačkog govornog područja. Treća po redu, prema udjelu književnosti u ukupnoj građi, je prva hrvatska dječja enciklopedija, *Knjiga za tebe* (1930.). Enciklopedija za djecu i omladinu *Svijet oko nas* (1960.-1962.) u najmanjoj mjeri sadrži članke iz područja književnosti. Iako se u analiziranim enciklopedijama članci iz područja književnosti manifestiraju u različitim oblicima i količini, vrijednost niti jednoga od njih ne smije se umanjiti jer su njihova pojavnost i sadržaj rezultat utjecaja društvenih situacija vremena u kojem su izlazile.

Ključne riječi: dječje enciklopedije, književnost, dječja književnost

SUMMARY

The paper analyzes articles from the field of literature in the early Croatian children's encyclopedias that were being published between 1929 and 1962, namely: *Knjiga za tebe*, *Svjetska čudesa*, *Znanje i radost* and *Svijet oko nas*. The analysis determined the proportion of articles in the field of literature versus those from other areas of human knowledge and how much literature, and especially that of children's, was important at the time when they were published. Also, it is about authors whose texts are published, types of texts and illustrations that follow them. It is defined what children's literature is, and what makes the childhood encyclopaedia differ from the adult encyclopaedia, what are the themes of interest and how the general knowledge in them is presented to children and young people. The analysis of articles reveals that the area of literature is largely covered in the volumes of the Encyclopaedia *Znanje i radost* (1942-1944), and selected examples of works are works of the most famous domestic and foreign writers. Following the volumes comes a picture book and a book for young people, *Svjetska čudesa* (1929-1937), which contains short stories written by well-known writers of the German speaking area. Third, according to the share of literature in total, is the first Croatian children's encyclopedia, *Knjiga za tebe* (1930). Encyclopedia for children and youth *Svijet oko nas* (1960-1962) contains, to a minimum, articles in the field of literature. While in the analyzed encyclopedias, articles in the field of literature are manifested in different shapes and quantities, the value of none of them should be diminished, because their appearance and content is the result of the social situations of the time they emerged.

Key words: children's encyclopedias, literature, children's literature

1. UVOD

U ovom radu istražuju se i analiziraju članci, odnosno poglavlja, iz područja književnosti četiriju enciklopedija za djecu koje su objavljivane u razdoblju od 1929. do 1962. godine: *Knjiga za tebe*, *Svjetska čudesa*, *Znanje i radost* i *Svijet oko nas*.

Svaka od spomenutih enciklopedija, u većem ili manjem broju, sadrži članke iz područja književnosti čiji je omjer definiran u petom poglavlju, a u narednim se poglavljima govori o autorima tekstova u člancima i zašto se odabralo baš njih, raspravlja se o načinu na koji je sadržaj prenet djeci i kakve poruke on nosi. Također se govori i o ilustracijama članaka te njihovim autorima.

Objašnjeno je po čemu se dječje enciklopedije razlikuju od onih za odrasle, odnosno što to dječju enciklopediju čini primjerenom djeci i zašto će djeca posegnuti za njome.

Dječje enciklopedije, posebice one prošloga stoljeća, tema je o kojoj se u području dječje književnosti malo piše, a trud koji je uloženi da bi ih se objavilo i distribuiralo do djece i mladih nije bio malen. Književnost je u navedenim enciklopedijama analizirana zato što ima važnu ulogu u odgoju i odrastanju, te se na književnim tekstovima, kao i njihovom odabiru, odražavaju vrijednosti i stavovi koje su imali njihovi urednici.

2. RANE HRVATSKE DJEČJE ENCIKLOPEDIJE

2.1. Knjiga za tebe

1930. godine, u Zagrebu, u nakladi Narodne prosvjete i pod uredništvom Dragutina Hrena¹, s ciljem da zabavi hrvatsku mladež, proširi njihove vidike i pruži korisne informacije po uzoru na druga svjetska djela, tiskana je *Knjiga za tebe* koja se smatra prvom hrvatskom dječjom enciklopedijom.

Knjiga za tebe sadrži 20 članaka na ukupno 113 stranica. Tekstovna građa popraćena je crno-bijelim ilustracijama i fotografijama te notnim zapisima i tekstovima pjesama.

2.2. Svjetska čudesa

Tvornica Nestlé je, u promidžbene svrhe, objavljivala albume za sakupljanje sličica, koje su se dijelile uz čokolade Nestle, Peter, Cailler i Kohler. Iako albumi za sakupljanje sličica, zbog ozbiljnosti svestranog sadržaja i zavidne likovne opreme za to doba, *Svjetska čudesa* mogu se smatrati jednom od dječjih enciklopedija toga vremena.

Objavljena su tri sveska, prvi 1929., drugi 1932. i treći 1937. godine. Prvi svezak ima ukupno 20 poglavlja, dok se druga dva sastoje od po 25 poglavlja, a svako poglavlje sastoji se od dvije stranice. Građu za albume odabrala je i uredila skupina stranih znanstvenika, a za izdanje u Jugoslaviji bilo je zaslužno glavno zastupništvo za Kraljevinu Jugoslaviju, Nestlé and Anglo-Swiss Condensed Milk Co., u Zagrebu.

2.3. Znanje i radost

Znanje i radost je enciklopedijski zbornik koji je objavljen u tri sveska. U razdoblju od 1942. do 1944. godine, u Zagrebu, u nakladi Hrvatskoga izdavačkog bibliografskog zavoda, svake je godine objavljen jedan svezak, a potom je rad na zborniku prekinut, iako je bilo predviđeno objavljivanje deset svezaka.

---

¹ Dragutin Hren – (1895.-1972.) hrvatski vjerski pisac. Uz solidnu teološku izobrazbu, stekao opsežno znanje iz prirodoslovnih znanosti, a bio je i vrstan pedagog.

Preuzeto s: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8048> (13.8.2018.)

Urednici zbornika bili su Ivo Horvat², glavni urednik, Slavko Batušić³ i Ante Lui⁴, a članke za zbornik pisali su vanjski suradnici koji su bili poznati stručnjaci svojih struka.

2.4. Svijet oko nas

Svijet oko nas enciklopedija je za djecu i omladinu u dva sveska tiskana 1960. i 1962. godine. Enciklopedija je rezultat petogodišnjeg projekta poznatih hrvatskih književnika, publicista, leksikografa i pedagoga. Priredio ju je Juraj Bukša⁵ sa suradnicima, a uredio Ivan Kušan⁶. Na stvaranju enciklopedije radilo je oko 150 ljudi koristeći najnovije dostupne i aktualne informacije i teme o čemu se govori i u samom predgovoru.

U enciklopediji se nalazi 216 članaka koji su poredani abecednim redom tako da su u prvom svesku početna slova naslova članaka od slova A do slova M, a u drugom svesku od slova N do slova Ž.

---

² Ivo Horvat – (1903.-1994.) pjesnik i bibliograf. Objavljivao je pjesme, feljtone i crtice, književne studije i radove o hrvatskoj bibliografiji.

Preuzeto s: <http://enciklopedija.lzmk.hr/clanak.aspx?id=15225> (13.8.2018.)

³ Slavko Batušić – (1902.-1979.) hrvatski teatrolog i redatelj, pisac, povjesničar umjetnosti, leksikograf i prevoditelj.

Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=6312> (16.8.2018.)

⁴ Ante Lui – (1908.-1993.) hrvatski zoolog. Bavio se fotobiologijom, razvojnom biologijom, regeneracijom i nespolnim razmnožavanjem beskralježnjaka, osobito žarnjaka, te proučavanjem učinka citostatika, insekticida i teških metala na tu skupinu životinja.

Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=37440> (16.8.2018.)

⁵ Juraj Bukša – (1914.-1995.)

⁶ Ivan Kušan – (1933.-2012.) hrvatski književnik i akademik. Proslavio se knjigama o dječaku Koku i ostalim romanima i pričama za djecu. Uz književnost za djecu, pisao je i romane za odrasle, priče, drame i putopise.

Preuzeto s: <https://www.biografija.com/ivan-kusan/> (16.8.2018.)

3. DJEČJE ENCIKLOPEDIJE

Enciklopedija (prema grč. *ἐγκύκλιος*: koji ide redom; opći + -pedija) je djelo u kojem se, abecednim ili kakvim drugim metodičkim slijedom, okupljaju i sustavno obrađuju činjenice i spoznaje o svim ljudskim znanjima (opća enciklopedija) ili pak sva građa jedne znanosti, umjetnosti, područja (strukovna enciklopedija ili posebna enciklopedija).⁷

Kada se govori o dječjim enciklopedijama podatci o njima nisu dostupni kao kada je riječ o enciklopedijama za odrasle. Naime, mnogo se govori o prvim svjetskim i prvim hrvatskim enciklopedijama za odrasle, no o dječjim, koje se u Hrvatskoj pojavljuju od tridesetih godina 20. stoljeća, govori se jako malo.

S obzirom na to da je prva enciklopedija za odrasle u Hrvatskoj *Hrvatska enciklopedija. Priručni rječnik sveobćega znanja* Ivana Zocha i Josipa Mencina objavljena 1887. godine, a prva u cijelosti, *Enciklopedija Leksikografskog zavoda*, tek 1955. godine, vidljivo je da se u Hrvatskoj već vrlo rano osjetila potreba za enciklopedijom za djecu. 1930. godine objavljena je *Knjiga za tebe* koja je bila djelo hrvatskih autora, te se smatra prvom hrvatskom dječjom enciklopedijom.

Premda su enciklopedije zapravo djela u kojima su uvrštena svjetska znanja, one korisniku nude mogućnost da na brz i jednostavan način dođe do sažete informacije o njima. Isti je slučaj i s dječjim enciklopedijama, no one svakako na prilagođen način moraju djeci i mladima ponuditi tražene informacije.

Upravo ta adaptivnost, odnosno namjena određenom tipu korisnika, u ovom slučaju djeci i mladima, dovela je do pojave dječjih enciklopedija. U Sjedinjenim Američkim Državama je tako, primjerice, od 1908. do 1964. godine, pod nazivom *The Children's Encyclopædia*, izlazila enciklopedija za djecu Arthura Meea. Svaki odjeljak navedene enciklopedije sadržavao je različite članke, razvijajući teme kroz svoje sveske. Neki su naslovi tako obuhvatili znanstvene teme kao što su geologija, biologija i astronomija, ali su takvi znanstveni pojmovi izbjegavani upravo zbog tendencije da se sadržaj što više prilagodi i približi mladim naraštajima.

Teme koje se najčešće obrađuju u dječjim enciklopedijama su: životinje, Zemlja, povijest, fenomeni prirode, dinosauri, biljke, važni izumitelji i njihovi izumi,

⁷ Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=17879> (18.9.2018.)

znanstveni pokusi, zmajevi, ljudsko tijelo, svemir, zemlje svijeta, različiti narodi i kultura, sport, promet i mnoge druge.

Uz to što tekst članka mora biti prilagođen uzrastu kojem je enciklopedija namijenjena osobito su važne njene ilustracije. Poznato je da djeca svijet prvo doživljavaju vizualno i upravo iz tog razloga će prije posegnuti za enciklopedijom čija je građa ilustrirana te će ih ilustracija potaknuti da se i zaustave upravo na tom sadržaju.

4. KNJIŽEVNOST

Milivoj Solar u svojoj knjizi, *Teorija književnosti*, književnost definira kao one jezične tvorevine koje se razlikuju i od svagdašnjeg, običnog govora, i od govora u svim onim ljudskim djelatnostima koje nemaju osobitu umjetničku svrhu i funkciju. Navodi i kako upravo ta osobita svrha i funkcija povezuje književnost s onom ljudskom djelatnošću koja se zove „umjetnost“, te se naziv „književnost“ upotrebljava zapravo redovito u smislu umjetničke književnosti.

Književnost, kao umjetnost, prenosi iskustva i znanja čovječanstva na osobit, samo njoj samoj svojstven način i može se s jedne strane odrediti u okvirima jezične komunikacije, a s druge strane kao osobita vrsta spoznaje. Dakle, postoje dva odnosa bitna za shvaćanje pojma književnosti, a to su odnos prema jeziku i odnos prema zbilji. Ta su dva odnosa usko povezana jer književna djela sadrže neke životno važne poruke koje postoje i mogu se razumjeti zato što su prenesene na osobit način. Književnost je tako istovremeno spoznaja i komunikacija. (Solar, 2005)

Autorice Hameršak i Zima u svojoj knjizi *Uvod u dječju književnost* ističu kako je zapravo poprilično zahtjevno definirati pojam dječje književnosti jer je za jedne ona primarno skup knjiga na policama dječjih knjižnica ili dječjih odjela u knjižarama, za druge ona obuhvaća knjige koje su čitali u djetinjstvu, a za treće je ona literatura koju djeca danas čitaju.

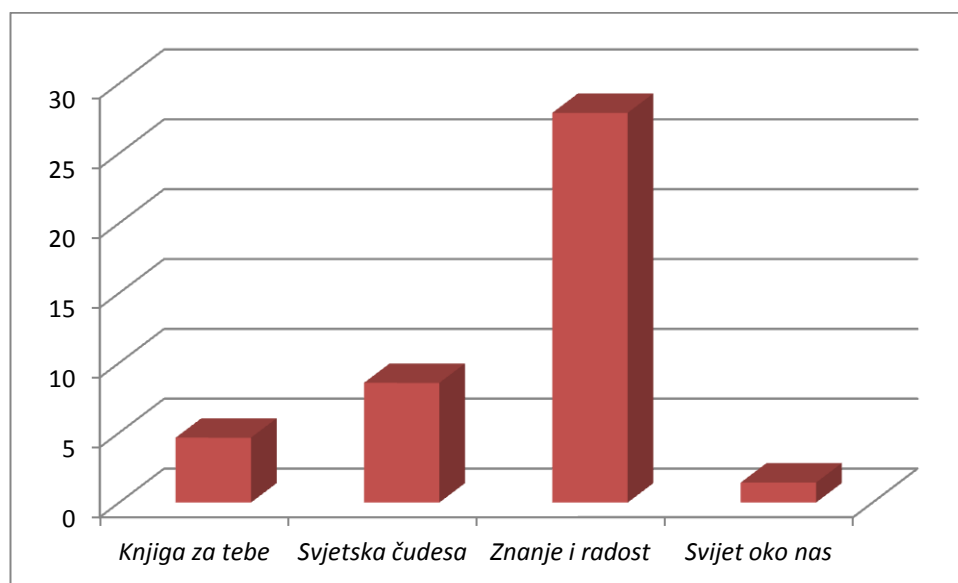
No postojanje dječjih pisaca, koji pišu za djecu i djeci namjenjuju knjige te spoznaja da i mnogi „nedječji“ pisci svoja djela svjesno namjenjuju djeci, kod definiranja dječje književnosti stavlja u prvi plan kriterij namijenjenosti književnog djela djetetu, ali isto tako i njegove prilagođenosti. (Crnković, 1990)

S obzirom na to da Solar književnost definira kao spoznaju i komunikaciju, a Hameršak i Zima navode kako se pojam dječje književnosti može interpretirati na različite načine, u narednim će poglavljima biti vidljivo kakve su životne poruke, i na koji način, urednici četiriju ranih hrvatskih dječjih enciklopedija željeli prenijeti djeci i mladima toga vremena te koje su članke i teme smatrali prigodnima za njih.

5. OPSEG KNJIŽEVNOSTI U RANIM HRVATSKIM DJEČJIM ENCIKLOPEDIJAMA

U svakoj od četiriju spomenutih enciklopedija, u većem ili manjem omjeru može se naići na članke iz područja književnosti. Sljedećim grafikonom prikazan je postotak opsega književnosti, odnosno udio koji u enciklopediji pripada književnosti prema broju stranica.

Grafikon 1. Prikaz postotka pripadnosti članaka području književnosti prema broju stranica

U enciklopediji *Knjiga za tebe* pojavljuju se tek dva članka, na nešto više od 5 stranica, iz područja književnosti od kojih jedan, govori o deputaciji, a drugi o aforizmima. S obzirom na to da enciklopedija sadrži 113 stranica, području književnosti pripada 4,65% ukupnog broja stranica.

U čitanci *Svjetska čudesa* tek se u trećem svesku javljaju članci iz područja književnosti, i to šest pripovijedaka. Od ukupno 70 članaka na 140 stranica, književnost zauzima 12 stranica što je 8,57%.

Enciklopedijski zbornik *Znanje i radost* sadrži najraznolikiji opseg književnosti, a u njemu se mogu pronaći: mitovi i legende, bajke, hrvatske narodne priče, pjesme, basne, te biografije mnogih domaćih i stranih književnika. Zbornik sveukupno sadrži 376 članaka od čega području književnosti pripadaju 174 članka. Ti članci zauzimaju skoro 392 stranice što je 27,9% ukupnog broja stranica (1404).

U enciklopediji *Svijet oko nas* nalaze se svega tri članka, od ukupno 216, vezana za područje književnosti i to oni općeniti, koji govore o knjizi, književnosti i novinama. Ona je tako enciklopedija s najmanjim udjelom književnosti u svojoj građi jer od ukupno 490 stranica enciklopedije književnost čini svega njih 7 što je 1,43%.

6. VRSTE TEKSTOVA I PRENOŠENJE PORUKA MLADIM GENERACIJAMA

Spomenute četiri rane hrvatske dječje enciklopedije izlazile su u razdoblju od 1929. do 1962. godine, što je vrijeme u kojem su se događale velike društvene promjene na području Hrvatske, koje su sa sobom nosile i određeni pogled na svijet te željeno usmjeravanje tadašnje mladeži.

6.1. Knjiga za tebe

1930. godine, kada izlazi *Knjiga za tebe*, Hrvatska je bila u sastavu Kraljevine Jugoslavije te je utjecaj Katoličke crkve već bio slab. Sam urednik knjige, Dragutin Hren, bio je vjerski pisac s doktoratom iz teologije, ali i opsežnim znanjem iz prirodoslovnih znanosti. Upravo iz tog razloga u knjizi, prema broju, prednjače članci s tematikom iz biologije, a slijede ih oni religijski. Svega dva članka, od njih 20, su iz područja književnosti.

Autor prvog članka iz područja književnosti, priče pod nazivom *Deputacija*, je Ivo Horvat. Članak započinje opisom jednoga sela u jesen, nastavlja se svađom supružnika koju izaziva suprug, inače općinski upravitelj, samo zato da bi što prije mogao otići od kuće u obližnju gostionicu, gdje ga čekaju općinski vijećnici, i zatim

poći pred ministra kako bi ga pozvali u svoje selo da čuje njihove želje i vidi njihove potrebe. Općinski upravitelj, koji se svima predstavlja kao ministrov dobar prijatelj naređuje seljanima da uredi selo te sve pripreme za doček ministra, što oni i učine. Opisuje se kako izgleda put vlakom, da plaća zavirača (kočničara) iznosi 700 dinara mjesečno i druge pojedinosti. Kada napokon deputacija stigne do stanice gdje se treba naći s ministrom, koji ubrzo dolazi, upravitelj moli ministrova tajnika da ih najavi posebno naglašujući svoje ime. Ministar ih zbog umora ne može saslušati i zahtjeva da svoje molbe iznesu pismeno. Deputacija se vraća kući, više im nitko ne vjeruje i ljute se na njih jer nisu doveli ministra.

Bez obzira na ostatak svijeta, u Hrvatskoj se u to vrijeme, još uvijek, ne javlja feminizam pa zato i ne čudi što su supružnici prikazani u nimalo ravnopravnom odnosu, odnosno žena je ta koja šuti i obavlja kućanske poslove dok muškarac čita novine i prvom prilikom odlazi u gostionicu.

Već je pročitao uvodnik i pokrajinske vijesti u svojim stranačkim novinama, prošao je čitavom svojom kućom i dvorištem i sad je počeo da grdi ženu. A ona sve šuti i šuti, obavlja kućne poslove, a na nj se i ne obazire, jer je znala, da joj muž traži razlog, kako bi kliznuo u susjednu gostionicu. (Hren, 1930: 32)

Što se pak posla tiče, muškarca su, kao općinskog upravitelja koji je mještanima dao mnoga obećanja, svi slavili i veličali, no čim je doživio neuspjeh upućene su mu mnoge psovke i izgubio je njihovo povjerenje. Priča *Deputacija* tako na neki način prikazuje sliku tadašnjeg društva u kojem su žene bile podređene muškarcima, ugled se stjecao političkim opredjeljenjem i položajem, a posebno se cijenilo društvo u kojem se netko kretao te prijateljske veze, premda one bile i izmišljene.

Priča ovakve tematike čini se pomalo teška za shvaćanje djeci, odnosno ostaje na razmišljanje je li se time htjelo mladima prenijeti smjernice za vlastiti život ili im pak prikazati što je loše i kojim putem ne bi trebalo ići.

Članak *Aforizmi* je nepotpisan, pa se pretpostavlja da je sam urednik odlučio sakupiti 23 aforizma raznih autora i prenijeti mladima dio mudrih misli o kojima će razmišljati. Većina tih aforizama, odnosno njih 15, potječe upravo iz Svetog Pisma ili je misaona tvorevina nekoga od svetaca ili sljedbenika kršćanstva. Citira se tako Sv. Franju Saleskog, Sv. Aljonza, Sv. Alojzija Gonzaga, Sv. Nila, Fra Bonu Zeca, Izaiju, Luku, Sv. Augustina i Sv. Tereziju. Uz njih, navedeni su i aforizmi Mirka Bogovića,

Petra Preradovića, Alexisa Fredericka Langea, Đure Arnolda, Wolfganga Menzela, Picka i Friedricha Schillera.

Neki od navedenih aforizama su:

„Tko u žetvi sabira, mudar je sin; tko u ljetu spava, sin je sramote.“

Sveto Pismo

„Tko moli, spasen je, tko ne moli, izgubljen je.“

Sv. Aljonzo

„Vjera pristaje najljepše onomu, koji je podjedno vrlo izobražen u znanju.“

W. Menzel

„Nevinost imade prijatelja u nebu.“

Schiller

Skoro svaki od 23 aforizma povezan je s pojmom Boga pa zato i ne čudi da se Crkva slagala s objavljivanjem *Knjige za tebe*, o čemu i stoji podatak na posljednjoj stranici, gdje piše: „S dopuštenjem duh. oblasti nadbiskupije zagrebačke br. 2674 11/IV. 1930.“ što je ujedno značilo da se knjiga može davati i kao nagradna knjiga, odnosno škola može njome darivati učenike za Božić, Uskrs, kraj školske godine ili nekom drugom prilikom.

Vidljivo je da je u *Knjizi za tebe* jako malo pozornosti pridano području književnosti, odnosno ona je dotaknuta tek kroz jednu priču i zbir aforizama te je samim time književnost sporedna tema. Iz toga se vidi da je sam urednik, Dragutin Hren, bez obzira na tadašnje stanje u državi i spoticanje Katoličke naspram Pravoslavne crkve barem kroz aforizme na mlade želio prenijeti dio katoličkog odgoja.

6.2. Svjetska čudesa

Baš kao i *Knjiga za tebe* i *Svjetska čudesa* najviše pozornosti posvećuju području biologije, zato se već i u predgovoru drugog sveska zoologija i botanika definiraju kao neiscrpni izvori znanja. Od ukupno 70 članaka, područje književnosti broji ih šest, čime se nalazi na trećem mjestu, s antropologijom, nakon biologije i

tehnike. U predgovoru trećeg sveska iznosi se razlog objavljivanja kratkih pripovijetki za djecu.

Da razveselimo i najmlađe sabirače, dodali smo ovaj put k „Svjetskim čudesima“ još šest lijepih serija slika s tekstom „Lijepa priče“. Kako naslov kaže, to su lijepe pripovijetke za mladež, ilustrovane lijepim slikama. I ovdje smo ostali vjerni svojem načelu, da donesemo samo doista zanimljivo i ljupko štivo. (***) 1937: 1)

Područje književnosti, dakle, broji šest članaka, koji su objavljeni tek u trećem svesku. Ti su članci od strane urednika definirani kao priče koje se donose za najmlađe, no nemoguće je ponovno ne primijetiti veliki utjecaj biologije. Naime, već se iz samih naslova pojedinih priča može zaključiti da je sadržaj nadahnut određenim prirodnim bogatstvima pa je zato jedna od pripovijedaka *Srebroroščica*, Ernsta Zahna, koja govori o divokozu iz Alpa u Švicarskoj i njenim šumskim prijateljima. Sljedeća je *Tajna dragulja*, koju je, prema staroj priči, ispričao Waldemar Bonsels, a govori o zlom azijskom čarobnjaku koji je prekrasnu djevojku pretvorio u dragulj kojeg su svi željeli. Uz samu radnju pripovijetka obiluje opisima prirode, odnosno biljaka i životinja koje se nalaze na mjestima radnje. Priča *Mali junak iz džungle*, Gertruda Holzwartha, opisuje život u prirodi i opasnosti koje on donosi. Japanska priča *Knežević Sjakko i knežević Tamnokras*, koju je prepričala Cécile Inès Loos, opisuje pak more i obalu na kojoj su braća živjela. Peta je pripovijetka *Sreća, ali i zao svršetak Ćipa*, Gerti Egg, koja govori o životu majmuna u zoološkom vrtu, a posljednja, *Stari Indijanac*, Hansa Hārлина, opisuje nekadašnji način života plemena Dakota te sve nedaće koje su ih snašle u ratu s bijelcima i nakon njega.

Slika 1. Izgled članka pripovijetke *Sreća, ali i zao svršetak Ćipa*

Urednici *Svjetskih čudesa* ističu kako im nije bila namjera da djeca samo lijepe sličice u albume, nego da iz njih i nešto nauče te su upravo zato sakupili najbolje stručnjake svojih područja kako bi građu prilagodili djeci te da im ona bude zanimljiva i razumljiva.

Nijesmo se smjeli ograničiti na samo priljepljivanje slika; nego smo im štaviše morali dodati kratku popratnicu, da bi se sabirači mogli dovoljno uputiti u prikazane slike. U tu su svrhu za pojedine članke pozvani stručni pisci i to autori, koji su znali da svoj zadatak svedu na najmanji prostor i to tako, da bi rečeno moglo i mladenačke čitaoce privući da im bude razumljivo. Da nema mnogo takvih autora, to znade svatko, tko iole pozna pučku znanstvenu literaturu. S to većom radošću smijemo ustanoviti, da nam je uspjelo predobiti za našu ideju ponajbolje autore. (***) 1929: 1)

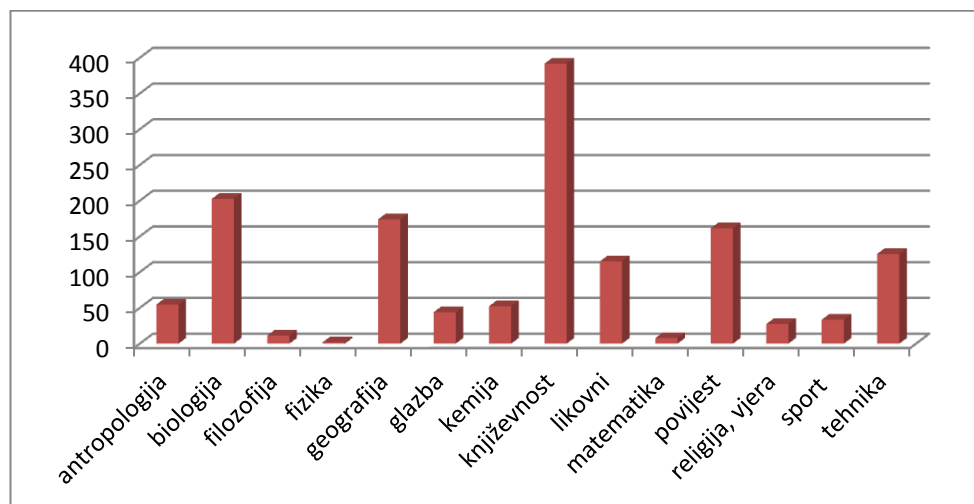
Autori članaka iz područja književnosti bili su poznati njemački i švicarski dječji pisci toga vremena te su članci prilagođeni djeci i mladima, bilo da se govori o sadržaju ili ilustracijama.

Bez obzira na kvalitetu priča koje su predstavljene u čitanci *Svjetska čudesa* književnost je vrlo malo zastupljena, a sva pozornost djeca željela se usmjeriti prema prirodi i tehnološkim postignućima.

6.3. Znanje i radost

Enciklopedijski zbornik *Znanje i radost* dječja je enciklopedija s najvećim udjelom književnosti u svojoj građi. Štoviše, područje književnosti prednjači pred drugim znanstvenim područjima i to s ukupno 174 članka na nešto više od 391 stranice, što je oko 27,9% ukupne građe zbornika.

Grafikon 2. Prikaz ukupnog broja stranica članaka po područjima u enciklopedijskom zborniku *Znanje i radost*

Autori tekstova za enciklopedijski zbornik bili su neki od najpoznatijih hrvatskih i stranih književnika i književnica za djecu, ali i odrasle. Mnoge od njih i danas se smatra vrlo bitnim ličnostima hrvatske i strane književnosti te se njihova djela vrlo često mogu pronaći na popisima obvezne lektire za osnovnu i srednju školu.

S obzirom na to da su urednici enciklopedijskog zbornika bili Ivo Horvat, Slavko Batušić i Ante Lui, koji su bili veliki stručnjaci područja kojima su se bavili, ne čudi što su upravo takve tekstove priredili za mlade, kojima je zbornik bio namijenjen. I sam Ivo Horvat, glavni urednik, u predgovoru navodi da se građom ovoga zbornika željelo što više približiti stvarnom životu te kroz nju upoznati svijet, i na spontan način poticati razvoj samostalnog mišljenja.

Želja je izdavača i suradnika „Znanja i Radosti“ da ta knjiga pomogne osobito našoj mladeži gledati i upoznati svijet, koji je okružuje, da je zanimljivim člancima privikne na samostalno mišljenje, a pri tom da joj ne oduzme veselje za rad. (Horvat, 1942:VII)

Neka od imena književnika i književnica, čija su djela objavljivana u zborniku, su: Vladimir Nazor, Agata Truhelka, Dobriša Cesarić, Hans Christian Andersen, Dante, Zdenko Škreb, Jagoda Truhelka, Antun Gustav Matoš, Shakespeare, Dragutin Milivoj Domjanić, Jan Neruda, Josip Kozarac, Dinko Šimunović, Vladimir Vidrić, Johann Wolfgang Goethe, Ivan Goran Kovačić, Lav Nikolajevič Tolstoj, Molière, Ivo Horvat, Fran Galović, Charles Dickens, Aleksandar Sergejevič Puškin, Slavko Batušić, Ivana Brlić Mažuranić i mnogi drugi.

U zborniku se nalazi ukupno 17 članaka koje potpisuju književnice, što je pri ukupnoj brojci od 174 članka nešto manje od 10%, no s obzirom na to da postoji 36 članaka koja nisu potpisani, potpisani su inicijalima ili pseudonimom, postoji mogućnost da se još neka od književnica krije iza njih. U zborniku su tako objavljivani tekstovi Agate Truhelke, Ivane Brlić Mažuranić, Jagode Truhelke, Maše Haľamove, Klare Škode i Selme Lagerlöf, a neke od članaka iz područja književnosti prevela je Zvezdana Ladika.

Ako se govori o vrstama tekstova, u *Znanju i radosti*, može se pronaći najraznolikije štivo, od mitova, legendi, bajki, pjesama, basni i narodnih priča sve do biografija mnogih domaćih i stranih književnika. S obzirom na to da se enciklopedijski zbornik objavljuje za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske urednici su

na mlade toga vremena željeli prenijeti pogled na svijet u skladu s društveno-političkim stanjem u državi. Naime, u zborniku su uz tekstove stranih autora objavljeni mnogih hrvatskih književnika, u kojima se može pronaći povijest Hrvata, a to su primjerice razne narodne priče i pjesme. Neke od hrvatskih narodnih pjesama i priča su: *Tiček i tičica*, *Sokol traži ljubiu*, *Rodila zemlja*, *Vrag i siromak*, *Marina kruna*, *Išel maček v kovačiju*, *Dvori Ivana Karlovića*, *Tužba kneza Ivana za izgubljenim Krkom*, legende *Kralj i ribar*, *Kralj Tomislav i njegovi dvorani* te *Vladimir i Kosara* (legenda iz *Ljetopisa popa Dukljanina*).

Od stranih priča tu su: indijske basne *Veliko tijelo*, *mala pamet* i *Gazela*, *kornjača i žuna*, slovačka narodna priča *Dvanaest mjeseci*, kineska priča *Zagonetka cara Kuo Kinga*, pjesme iz kineske zbirke pjesama *Shi King*, priča Pigmejaca u središnjoj Africi *Sunce i Mjesec kao bračni par*, ruske narodne priče *Vasilisa Prekrasna* i *Po štukinoj naredbi*, narodna priča iz Bosne *Jaje harambaša* i ruska narodna pjesma *Kosci*. Građu isto tako bogati i *Pjesma brata Sunca* svetog Franje Asiškog te pjesme koje je Zdenko Škreb preveo s njemačkog, *Pjesma o Hildebrandu* i *Epska pjesma o Kristovu životu*.

Spomenuto je već kako se u zborniku nalaze i biografije pojedinih književnika i književnica čime se htjela naglasiti njihova važnost. Tako su primjerice objavljene biografije Aleksandra Sergejeviča Puškina, Hansa Christiana Andersena, Ivane Brlić Mažuranić, Vladimira Nazora, Jagode Truhelke, Dantea Alighierija, Johanna Wolfganga von Goethea, Williama Shakespearea, Selme Lagerlöf, Jana Nerude, Josipa Kozarca, Henryka Sienkiewicza, Dimitrija Demetera, Milutina Cihlara Nehajeva, Molièrea, Friedricha Schillera, Charlesa Dickensa i Antuna Gustava Matoša. Mnoge od navedenih biografija obogaćene su ilustracijom s prikazom onoga o kome se govori.

Mlade, kojima je zbornik bio namijenjen, se željelo upoznati s domaćom i stranom narodnom tradicijom, hrvatskim i svjetskim kanonom, te njihovim autorima na općoj razini, ali se isto tako kroz njih spontano željelo prikazati povijest i kulturu raznih naroda i tako ih upoznati sa svijetom.

6.4. Svijet oko nas

Svijet oko nas nesumnjivo je enciklopedija u kojoj je najmanje pozornosti posvećeno književnosti. Od ukupno 216 članaka, koliko enciklopedija broji, svega tri članka, koja obuhvaćaju sedam stranica, pripadaju području književnosti, što je otprilike 1,43% ukupne građe enciklopedije.

U tim se člancima djecu i mlade upoznao s knjigama, književnošću i novinama. Članak koji govori o knjigama tako ističe veliku važnost knjige i naporan rad koji je potrebno uložiti kako bi ona nastala, ali opisuje i prošlost, odnosno načine na koje su ljudi pisali sve od ispisanih komada drveta, kostiju i rogova te drvenih, kamenih i glinenih pločica do pojave Gutenbergova tiskarskoga stroja. S obzirom na to da svaki članak enciklopedije unutar svoga sadržaja sadrži uputnicu, koja označuju naslove članaka u kojima se mogu naći neka pobliža tumačenja, ovaj članak upućuje na knjižnicu, pismo, papir, štampariju, književnost, jezik i autograf.

U članku o književnosti, koji se nalazi na 214. stranici prvoga sveska, ističe se važnost književnika, govori o usmenoj i narodnoj književnosti, o glavnim književnim rodovima i njihovim karakteristikama te o dječjoj književnosti. Pisanje za djecu definira se kao pisanje koje nije lako, a spominju se djela poput *Robinsona Crusoea* Daniela Defoea, *Guliverovih putovanja* Jonathana Swifta, La Fontaineovih basni, Dickensovih pripovijedaka, Verneovih romana te Andersenovih priča i bajki, koje su pisane za odrasle, ali su ih djeca prigrlila u nedostatku dječje književnosti. Časopisi *Bosiljak* i *Ljiljan* spomenuti su kao dječji časopisi u kojima su objavljeni prvi umjetnički radovi za djecu kod nas. Osim spomenutih književnika, čija su djela djeca prigrlila, navedeni su i mnogi drugi, hrvatski i strani.

Nadalje, nemoguće je ne uočiti da u članku *Književnost* od 18 ilustracija, na kojima su prikazani važni hrvatski i svjetski književnici, nema niti jedne književnice. 60-ih godina prošlog stoljeća, kada je enciklopedija objavljena, javlja se drugi val feminizma i sve se više govori o spolnoj ravnopravnosti, označavaju se klasične postavke i fokusi feminizama, organiziraju masovni pokreti, dolazi do promjena u zakonodavstvu, objavljuju se ženski časopisi, edukacija žena dobiva sve veći značaj te sve se više govori o problematici i suzbijanju muškog nasilja. Upravo usporedno sa spomenutim, enciklopedija, koja je namijenjena djeci i mladima, slučajno ili namjerno zanemaruje važnost književnica. Između 18 književnika, čiji su portreti

prikazani, a time su se vjerojatno i smatrali najznačajnijima prema autorovom mišljenju, nalaze se: Homer, Dante Alighieri, Miguel de Cervantes, William Shakespeare, Molière, Johann Wolfgang Goethe, Aleksander S. Puškin, France Prešeren, Hans Christian Andersen, Petar Petrović Njegoš, Ivan Mažuranić, Jovan Jovanović Zmaj, Maksim Gorki, Vladimir Nator, Oton Župančić, Ivo Andrić, Miroslav Krleža i Ernest Hemingway. Osim što nije prikazan portret niti jedne od književnica, na tri stranice teksta, koliko članak obuhvaća, tek se u nabrojanju spominju imena Grkinje Sapho, Vesne Parun, Desanke Maksimović, Ivane Brlić Mažuranić i Selme Lagerlöf. Primjerice, nigdje se ne spominje Mariju Jurić Zagorku, čija su se djela tada čitala u velikoj mjeri i koja je kod čitateljstva bila veoma popularna, a borila se za prava žena te uređivala prvi hrvatski časopis za žene, *Ženski list*, i *Hrvaticu*. Također, ne spominje se ni Anđelku Martić, Jagodu Truhelku, Višnju Stahuljak, Zlatu Kolarić-Kišur, Dragojlu Jarnević, Astrid Lindgren ili Jane Austen koje su nesumnjivo bile značajne za hrvatsku ili svjetsku književnost.

No isto tako, ako se analizira narodnost književnika, koje se smatralo važnima, s obzirom na to da su istaknute njihove fotografije, vidljivo je da se hrvatsku mladež htjelo upoznati i s književnicima iz drugih zemalja članica Federativne Narodne Republike Jugoslavije kao što su France Prešeren, Petar Petrović Njegoš, Jovan Jovanović Zmaj, Oton Župančić i Ivo Andrić.

U članku o novinama govori se o samim početcima novina koje su se pisale rukom, o tiskanju prvih novina koje izlaze polugodišnje ili mjesečno, o prvim srpskim, slovenskim i hrvatskim novinama, broju dnevno tiskanih novina u svijetu, njihovoj namjeni, ali i o ljudima koji obavljaju poslove pri njihovoj izradi (od redakcije do tiskare).

Enciklopedija za djecu i omladinu *Svijet oko nas* jedina je od analiziranih enciklopedija koja u svome sadržaju ne nudi niti jednu priču, pripovijetku ili neki drugi književni oblik, već samo općenito govori o pojedinim područjima književnosti.

S obzirom na to da su u enciklopediji najzastupljenije teme tehničkih znanosti, teško je za vjerovati da u građu enciklopedije nije uvršten niti jedan književni oblik u kojem se spominje nešto od onoga prema čemu su urednici bili usmjereni, pogotovo zato što je glavni urednik, Ivan Kušan, bio važan hrvatski književnik toga vremena.

7. ILUSTRACIJE ČLANAKA

Ilustracije, kao vizualni mediji, omogućuju čitatelju da napravi stanku i razmisli, te da ju poveže s pročitanim. Kao što su važne u svim djelima koja su namijenjena djeci, tako su važne i u promatranim enciklopedijama, a osobito u području književnosti jer one pripovijedaju uz tekst, dodatno proširuju priču ili dopunjuju djetetovu predodžbu pružajući mu okvir za zamišljanje.

U *Knjizi za tebe* niti jedan od dva članka nije popraćen ilustracijama ili fotografijama. Ta činjenica ne iznenađuje s obzirom na vrlo rano objavljivanje ove enciklopedije i podatak da sadrži svega 18,5% ilustracija ukupne građe, a i znajući da je sadržaj više bio usmjeren prema biologiji i religiji.

Za razliku od *Knjige za tebe*, u albumima *Svjetska čudesa* velika je pažnja pridana upravo ilustracijama, što se i napominje u njihovim predgovorima. No ne smije se zanemariti ni činjenica da albumi nisu bili izravno namijenjeni jugoslavenskom tržištu, već su u njihovoj izradi sudjelovali znanstvenici iz Njemačke, Švicarske, Engleske i Francuske. Kao i ostali članci, svaki od članaka iz područja književnosti sadrži 12 ilustracija, odnosno 12 označenih prostora za lijepljenje sličica, koje su negdje raspoređene zasebno na stranicu recto, a negdje su izmiješane s tekстом na obje stranice. Ilustracije su pomno izrađene, s mnoštvom boja i detalja, što djeci daje mnogo prostora za razmišljanje i maštanje.

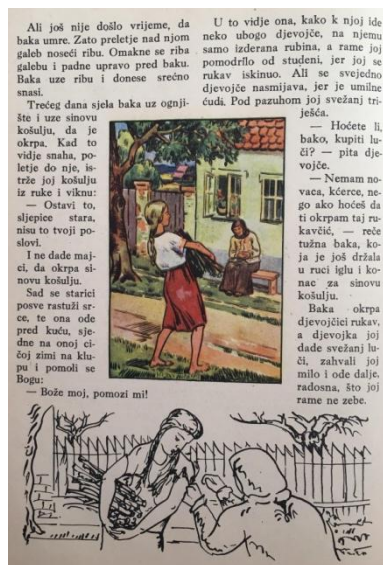
Područje književnosti u enciklopedijskom zborniku *Znanje i radost* nalazi se na otprilike 391 stranici, od čega ilustracije prekrivaju oko 84,5 stranice, što je 21,59%. Malo više od toga, 24%, iznosi ukupan postotak ilustracija u zborniku iz čega je vidljivo da je jednaka pažnja pridana ilustriranju članaka književnosti kao i ostalima. No, upravo su neki od članaka iz područja književnosti oslikani na osebujniji način od ostalih. Takav je slučaj primjerice s pričom Ivane Brlić Mažuranić *Šuma Striborova* koja se nalazi na 145. stranci prvoga sveska, a prva je koja sadrži ilustracije u boji. Svaku stranicu priče prati ilustracija, ukupno njih jedanaest, a potpisuje ih Vladimir Filakovac⁸, i crtež na dnu stranice Fedora Vaića⁹. Ilustracije

---

⁸ Vladimir Filakovac – (1892.-1972.) hrvatski slikar. Posebno se odlikovao studijama životinja. Kretao se od tona prema boji, a u brojnim crtežima i grafikama pokazao se kao vrstan animalist i karikaturist. Radio je ilustracije i opremao knjige.

Preuzeto s: https://hr.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Filakovac (17.8.2018.)

Vladimira Filakovca izrađene su koristeći cijeli spektar boja, dok je Fedor Vaić izradio crteže.

Slika 2. Ilustracije priče *Šuma Striborova*

Odmah nakon *Šume Striborove* i biografije Ivane Brlić-Mažuranić, koju je napisao Ivan Goran Kovačić, slijede četiri pjesme o turopoljskom plemiću, *Opasna zadaća*, *Jelen trešnjevac*, *Medvjed na ražnju* i *Ukroćeni vuk*, koje je obradio Sunčan pod zajedničkim nazivom *Zgode i nezgode baruna Vrtirepa*. Uz *Šumu Striborovu* te su pjesme jedini tekst, u prvome svesku enciklopedije, koji prate ilustracije u boji, a Julije V. Meissner¹⁰ ih je izradio koristeći pritom samo crnu i plavu boju. Uz priču Hansa Christiana Andersena *Stara kuća* umetnuta je litografija u boji Vladimira Kirina¹¹

⁹ Fedor Vaić – (1910.-1987.) hrvatski slikar i crtač. Crtao je krajolike, arhitektonske motive, portrete, likove iz cirkusa i životinje. Slobodnim likovnim komentarima ilustrirao je književne tekstove u *Vjesniku*, *Večernjem listu* i dr., a likovno je opremio više od 250 knjiga.

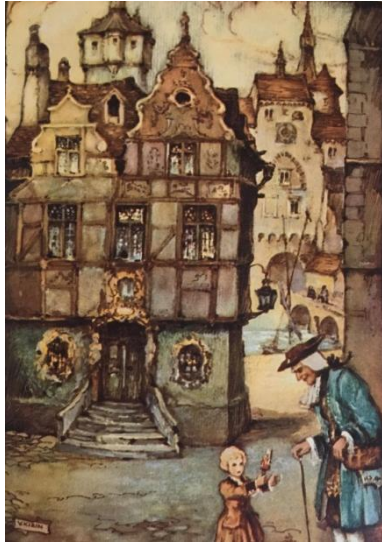
Preuzeto s: https://hr.wikipedia.org/wiki/Fedor_Vai%C4%87 (17.8.2018.)

¹⁰ Julije V. Meissner – (1906.-1979.) hrvatski slikar. Bio je glavni crtač i ilustrator *Hrvatske enciklopedije*.

Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39935> (18.8.2018.)

¹¹ Vladimir Kirin – (1894.-1963.) hrv. slikar, grafičar i ilustrator. Autor grafičkih mapa s motivima iz Hrvatskoga primorja, Dalmacije i Zagreba.

Preuzeto s: <http://enciklopedija.lzmk.hr/clanak.aspx?id=19027> (18.8.2018.)

Slika 3. Litografija u boji Vladimira Kirina

Osim *Šume Striborova*, Vladimir Filakovac ilustrirao je u boji i priču Josipa Kozarca, *Tri dana kod sina*, koja se nalazi u drugom svesku. Priča sadrži deset stranica od kojih svaka u sredini sadrži ilustraciju. Odmah nakon Kozarčeve priče slijede četiri pjesme, na isto toliko stranica, o Petrici Kerempuhu koje je ilustrirao Julije V. Meissner.

U trećem se svesku nalaze *Pjesme o prirodi* (*Kupine i maline, Kriesnice, Zec, Ivančice, Duga, Vrabci, Konji* i *Slavuj*) Agate Truhelke čiji je tekst napisan zelenom bojom, a Julije V. Meissner ih je ilustrirao zelenom, smeđom i crvenom bojom. U narodnu priču iz Bosne, *Jaje Harambaša*, umetnute su četiri ilustracije u boji na nenumeriranim stranicama koje potpisuje Vladimir Filakovac.

Slika 4. Ilustracije *Pjesama o prirodi*

Likovni urednik enciklopedije za djecu i omladinu *Svijet oko nas* bio je Živko Haramija¹², uz pomoć Vjekoslava Brešića, Tome Gusića, Ljube Ivančića, Ferde Kulmera, Renate Maček, Dalibora Paraća i Zlatka Slevca. Članak *Knjiga* obogaćen je umanjenim reprodukcijama u boji pergamentskih strana iz rijetkih i dragocjenih starih hrvatskih i stranih knjiga, dok se u članku *Književnost* nalazi 18 crno-bijelih portreta značajnih hrvatskih i stranih književnika. Članak *Novine* pak sadrži crno-bijelu skicu kako nastaju novine te također crno-bijeli prikaz broja stanovnika na jedan primjerak izdanih novina kod nas i u svijetu.

Ako govorimo o razlici u količini ilustracija u analiziranim enciklopedijama, čitanka *Svjetska čudesna* prednjači u količini ilustracija u člancima iz područja književnosti i iznosi 44,79%. Slijedi ju enciklopedija za djecu i omladinu *Svijet oko nas* s 33,93% ilustracija, a zatim je enciklopedijski zbornik *Znanje i radost* s 21,59% ilustracija. Posljednja je prva hrvatska dječja enciklopedija, *Knjiga za tebe*, u kojoj članci iz područja književnosti nisu popraćeni nijednom ilustracijom.

Iako je čitanka *Svjetska čudesna* zapravo najstarija od analiziranih, postotak ilustracija ne iznenađuje jer je poznato da je ona djelo stranih autora i zapravo album za sakupljanje sličica što i podrazumijeva velik broj ilustracija. Enciklopedija *Svijet oko nas* je najprilagođenija djeci ako gledamo njezinu likovnu opremljenost, a zato je i 1960. godine nagrađena prvom nagradom na Međunarodnom sajmu knjiga u Beogradu za svoju likovnu i tehničku opremu, a 1965. godine je dobila posebnu diplomu na Međunarodnoj izložbi *Najljepše knjige iz cijeloga svijeta* u Leipzigu. Sva tri sveska enciklopedijskog zbornika *Znanje i radost* bogato su ilustrirana crtežima, fotografijama, bakrotiscima i litografijama u boji te su dokaz vrijednog rada stručnjaka koji su radili na njegovu stvaranju, a pojedini članci iz područja književnosti ilustrirani su mnogo bogatije nego ostatak zbornika. U *Knjizi za tebe* članci iz područja književnosti, nažalost, nisu ilustrirani, čemu je vjerojatno razlog sporedna uloga književnosti u ionako skromnim uvjetima izdavanja.

---

¹² Živko Haramija – (1923.) slikar. Diplomirao 1951. godine na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. U prvome razdoblju slikao psihološke portrete istančanih kolorističkih odnosa, u kasnijim djelima prevladava mirnija modelacija lika. Autor mnogih ciklusa crteža, karikatura i ilustracija te akvarela.

Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=24370> (20.8.2018.)

8. ZAKLJUČAK

Nesumnjivo je da je svaka od spomenutih enciklopedija bila veliki produkcijski zahvat u vremenu u kojem je objavljena, no u pregledima hrvatske dječje književnosti se o njima, nažalost, govori jako malo ili ništa. Urednici su se trudili za djecu i mlade toga vremena izabrati najbolje sadržaje koji će ih oblikovati u osobe sa znanjima iz svih područja.

U svakoj od enciklopedija najveća je pozornost pridana sadržajima iz područja koja su se tada smatrala važnima, dok prisutnost sadržaja iz književnosti varira od enciklopedije do enciklopedije.

Tako enciklopedija za djecu i omladinu *Svijet oko nas*, koja je u velikoj mjeri usmjerena prema tehnologiji i znanstvenim dostignućima, ne pruža djeci i mladima niti jednu priču ili neki drugi književni oblik, već samo okvirno govori o knjigama i novinama kao medijima te o književnosti; njezinim oblicima (usmenoj i pisanoj), rodovima i najznačajnijim predstavnicima.

Članci iz područja književnosti, koji su glavna tema ovoga rada, često su obogaćivani raznim crno-bijelim i ilustracijama u boji, koje su ponekad bile i bogatije od ilustracija u ostalim člancima. Takav je slučaj s enciklopedijskim zbornikom *Znanje i radost* u kojem je područje književnosti najzastupljenije i u kojem se naglasak stavlja ne velike hrvatske i svjetske književnike čija se djela u velikoj mjeri čitaju i danas, a neka od njih nalaze se i na popisu obvezne lektire u osnovnim i srednjim školama.

U slikovnici i čitanci za mladež i puk *Svjetska čudesa*, koja nije izravno bila namijenjena hrvatskoj mladeži, također su odabrane pripovijetke cijenjenih književnika njemačkog govornog područja, što ukazuje na to da su i ondje svoju mladež htjeli potaknuti na čitanje priča, a prijevodom na hrvatski jezik i našoj je djeci i mladim omogućeno uživanje u istima.

Prva hrvatska dječja enciklopedija *Knjiga za tebe*, iako sa samo dva članka iz područja književnosti, svojim čitateljima predstavlja odabrane aforizme koji im mogu biti misli vodilje u životu.

LITERATURA

Crnković, M. (1990). *Dječja književnost: Priručnik za studente i nastavnike*, Zagreb: Školska knjiga

Hameršak, M. i Zima, D. 2015. *Uvod u dječju književnost*, Zagreb: Leykam

Horvat, I. 1942. *Znanje i radost: enciklopedijski zbornik, sv. I*. Zagreb: Hrvatski izdavački bibliografski zavod

Horvat, I. 1943. *Znanje i radost: enciklopedijski zbornik, sv. II*. Zagreb: Hrvatski izdavački bibliografski zavod

Horvat, I. 1944. *Znanje i radost: enciklopedijski zbornik, sv. III*. Zagreb: Hrvatski izdavački bibliografski zavod

Hren, D. 1930. *Knjiga za tebe*, Zagreb: Narodna prosvjeta

Kušan I. 1972. *Svijet oko nas: enciklopedija za djecu i omladinu, sv. I*. Zagreb: Školska knjiga

Kušan I. 1973. *Svijet oko nas: enciklopedija za djecu i omladinu, sv. II*. Zagreb: Školska knjiga

Biografije javnih osoba iz Hrvatske na adresi:

<https://www.biografija.com/ivan-kusan/> (16.8.2018.)

Hrvatski bibliografski leksikon na adresi:

<http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8048> (13.8.2018.)

Leksikografski zavod Miroslav Krleža na adresi:

<http://enciklopedija.lzmk.hr/clanak.aspx?id=15225> (13.8.2018.)

Leksikografski zavod Miroslav Krleža na adresi:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=6312> (16.8.2018.)

Leksikografski zavod Miroslav Krleža na adresi:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=37440> (16.8.2018.)

Leksikografski zavod Miroslav Krleža na adresi:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39935> (18.8.2018.)

Leksikografski zavod Miroslav Krleža na adresi:

<http://enciklopedija.lzmk.hr/clanak.aspx?id=19027> (18.8.2018.)

Leksikografski zavod Miroslav Krleža na adresi:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=24370> (20.8.2018.)

Solar, M. (2005). *Teorija književnosti*, Zagreb: Školska knjiga

Wikipedija na adresi:

https://hr.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Filakovac (17.8.2018.)

Wikipedija na adresi:

https://hr.wikipedia.org/wiki/Fedor_Vai%C4%87 (17.8.2018.)

Wikipedija na adresi:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=17879> (18.9.2018.)

Wikipedija na adresi:

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Children%27s_Encyclop%C3%A6dia
(18.9.2018.)

*** 1929. *Svjetska čudesa: slikovnica i čitanka za mladež i puk, sv. I*. Zagreb: Nestle & Anglo-Swiss Condensed Milk Co.

*** 1932. *Svjetska čudesa: slikovnica i čitanka za mladež i puk, sv. II*. Zagreb: Nestle & Anglo-Swiss Condensed Milk Co.

*** 1937. *Svjetska čudesa: slikovnica i čitanka za mladež i puk, sv. III*. Zagreb: Nestle & Anglo-Swiss Condensed Milk Co.

POPIS SLIKA

Slika 1. Izgled članka pripovijetke <i>Sreća, ali i zao svršetak Dipa</i>	14
Slika 2. Ilustracije priče <i>Šuma Striborova</i>	21
Slika 3. Litografija u boji Vladimira Kirina.....	22
Slika 4. Slika 4. Ilustracije <i>Pjesama o prirodi</i>	22

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Prikaz postotka pripadnosti članaka području književnosti prema broju stranica.....	10
Grafikon 2. Prikaz ukupnog broja stranica članaka po područjima u enciklopedijskom zborniku <i>Znanje i radost</i>	15

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI ZAVRŠNOG RADA

I Z J A V A

Ja, dolje potpisana, Ana Ratešić, kandidatkinja za sveučilišnu prvostupnicu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja ovime izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mojeg vlastitog rada te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojeg necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava.

Studentica: _____

Naziv visokog učilišta

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam suglasna da se trajno pohrani i javno objavi moj rad

naslov

---

vrsta rada

---

u javno dostupnom institucijskom repozitoriju

---

i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).

U _____, _____

Ime i prezime

OIB

Potpis
